

Luděk Navara: Oběti nesmí skončit v zapomnění

Luděk Navara (vpravo) s Miroslavem Kasáčkem

Budova věznice na brněnském Cejlu zatím pořád čeká na svůj budoucí osud. Životní pouť některých z těch, kteří si tu odpykávali mnohdy nespravedlivý trest, se však právě v jejich zdech navždy uzavřela. . . Příběhy deseti mužů, popravených od roku 1948 do 1952 popisuje nová kniha s lakonickým názvem *Gottwaldovy oprátky*. Prolínají se v ní příběhy partyzánů i těch, kteří se později vzepřeli komunistickému režimu. „Byli to obyčejní lidé, kteří dělali chyby. Ale prokázali obrovskou odvahu postavit se zvlí nacistů a komunistů,“ přibližuje jeden z jejích autorů, brněnský spisovatel **Luděk Navara**.

Vymezení počáteční hranice rokem 1948 je jasné – proč ale rok 1952?

V roce 1952 popravy v Brně skončily. Neznamená to, že by odbojníci z jihu Moravy už nebyli popravováni. Umírali ale v Praze, kam se popravy přesunuly.

Nikdo další na Cejlu po válce popraven už nebyl!

Bezprostředně po válce se účtovalo se zrádci, kolaboranty. Těmi příběhy jsme se ale nezabývali, byla to možná krutá spravedlnost, ale přece jen spravedlnost. Nás zajímaly osudy popravených z politických důvodů po únoru 1948.

Podarilo se vám najít vůbec ještě nějaké pamětníky či aspoň rodinné příslušníky popravených?

Ano, některé jsme našli, s jinými jsme mluvili už dříve, při psaní jiných knih. Ale máte pravdu, je jich už velmi málo.

A chtěli s vámi mluvit?

Pro příbuzné je to nesmírně citlivé, ne všichni odsouzení k smrti byli plně rehabilitováni, i když se nejednalo o férové procesy. Jediná žádost o rehabilitaci je v běhu.

Který z těch deseti příběhů se vás nejvíce dotkl?

Každý je něčím zajímavý. Posledním popraveným byl Leopold Doležal, policista, který se ale dal do služeb odboje a prokázal obrovskou odvahu.

Gottwaldovy oprátky

V brněnské věznici na Cejlu se v době po únorovém převratu v roce 1948 popravovalo vlastně krátkou dobu. Kniha z brněnského nakladatelství Host představuje příběhy popravených z období rudého teroru. Patří mezi ně například nezlomný bojovník Petr Křivka, ale také bývalí partyzáni Jaromír Vrba a bratři Daňkové. Na zdejším vězeňském dvoře vyhlasi i život významného valašského podnikatele Jana Křižana.

V uniformě pomáhal odvézt vysílačku na motocyklu. V dopise na rozloučenou napsal manželce, aby na něj byla hrdá.

Je něco, kromě místa smrti, co má těch deset popravených společného?

S překvapením jsme zjistili, že osm z těchto deseti mužů se nějakým způsobem zapojilo za války do protinacistického odboje či odporu. Zřejmě měli v sobě vůli po svobodě a spravedlnosti. Což byl bezpochyby také důvod, proč takto skončili.

Podarilo se vám objevit i něco nového? Nebo získat nějaké dosud neznámé dokumenty či předměty?

Získali jsme například dokumenty z kanceláře prezidenta republiky, kam směřovaly žádosti o milost. Někdy to bylo otřesné čtení. Prezident Gottwald na ně samozřejmě nereagoval.

Vaše knihy se opírají o fakta, ale nejsou vyložené odborné. Staví na příbězích, jsou napínavé... Myslíte, že právě touto formou oslovíte víc čtenářů?

Snažíme se a je to cílem. Jsou to příběhy, které by měly být všeobecně známé. I když některé z nich jsou složité.

S Miroslavem Kasáčkem společně píšete už patnáct let. Je ještě nějaké „bílé místo“, které byste rádi zaplnili?

Chceme podobně popsat osudy těch, kteří zemřeli u jihomoravské části železnice opony. Ta filozofie je podobná.

Vy tvrdíte, že abychom se vůbec mohli s minulostí vyrovnat, musíme znát její oběti, vědět, kdo a z jakého důvodu zaplatil životem. Proč? Pronásledovatelé a vykonavači se stejně už dnes soudou nedočkají...

Není jen institucionalizovaná justice. Součástí spravedlnosti je i poznání, pochopení, úcta.

Poměrně často se ale ozývají hlasy, že bude lepší udělat tlustou čáru a nevracet se. Budou mladí chodit třeba do muzea zaměřeného na druhý a třetí odboj, samozřejmě mimo povinné školní výpravu?

Tak záleží na tom, jak takové muzeum vypadá, ale v Německu, Polsku je takových muzeí mnoho a jsou navštěvovaná. V německém Sasku-

Anhaltsku jsou například školní výpravy do těchto míst plně dotovány spolkovou zemí.

Před časem jste se podílel rovněž na unikátním projektu Moravského zemského muzea a Občanského sdružení Paměť Stezky třetího odboje. Máte nějaké ohlasy, jak vlastně „fungují“?

Ano, už jsem je s různými zájemci a taky či studenty sám procházel. Musím říct, že největší zájem je o místa spojená s rokem 1968 a 69.

Když se zamyslíte nad současným děním u nás i za hranicemi, nepřepadá vás někdy pocit marnosti?

Uplynula dlouhá doba od doby, kdy se na Cejlu umíralo, ale také už docela dlouhá od pádu totalitního režimu. Současně vidíme, že svět se nestal bezpečnějším místem. Válka na Ukrajině ukazuje, že boj o svobodu nekončí. Ti, kteří riskují život, by měli vědět, že se na ně nezapomene.

■ (jih, foto: Jakub Straka, archiv L. Navary a nakladatelství HOST)

Bývalá Káznice na Cejlu v Brně

Rozsáhlá, původně čtyřkřídlá stavba je už dlouho pohlcená okolní zástavbou, ale v době vzniku stála v místech, kde končily poslední domy na předměstí. Její historie sahá do roku 1770, kdy byla dvorským dekretem zřízena káznice pro celou Moravu. Základní kámen byl položen o dva roky později. V roce 1778 se sem ovšem místo trestanců nastěhovalo 147 sirotků z brněnské jezuitské koleje. V roce 1784 císař Josef II. sirotčinec zrušil, areál se vrátil k původně zamýšlené funkci a během následujících desetiletí sem byli přemístěni trestanci ze Špilberku. Nejtemnější období přišlo s obdobím protektorátu a poté po roce 1948, kdy zde bylo internováno velké množství politických vězňů, z nichž někteří byli popraveni. Bylo tu zavřeno i několik známých osobností, např. na počátku 20. století v káznici krátkou dobu strávil básník Petr Bezruč. Dalším „slavným“ vězněm byl básník a spisovatel Zdeněk Rotrekl, původně odsouzený na doživotí za údajné protistátní spiknutí. Věznice sloužila svému účelu do roku 1956.

V současné době probíhají snahy o oživení celého komplexu. TIC Brno v něm pořádá tematické prohlídky, které se konají v sobotu od 14:00 a 15:00. Vstupné je zdarma. Vzhledem k omezené kapacitě prohlídek je třeba předchozí rezervace na vstupenky.ticbrno.cz.

Autor fotografie: Marek Rakovský,

zdroj: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity/byvala-kaznice-na-cejlu-v-brne>

